

**Dr. Zágoni István,**  
Kolozsvár:

**A kereskedelmi és iparkamaráknál szenvedett  
sérelemeink és az iparkamarák küszöbön álló  
ujjválasztására vonatkozó intézkedések.**

Ha a vonat valahol késik, igyekszik azután utközben gyorsasággal behozni. Így igyekszem én is gyorsasággal behozni a már előttem történt felszólalások és előadások során beállott késedelmet. Voltaképen csatlakozom ahhoz, amit Balló Elek úr mondott, mert én is tiltakozni akarok minden nacionalizálás, minden romanizálás ellen s így különösképen a kereskedelmi és iparkamarák romanizálása ellen. Amint Lerner Sándor úr megmondotta, itt a tulajdonképeni baj az általános gazdasági szempontokban van. Ezt az általános gazdasági felfogást, amely az ország gazdasági fejlődésének lerombolásához vezetett, megtaláljuk a kereskedelmi és iparkamarai törvény paragrafusainak mondataiban is. Ilyen az a szakasz, amely a kereskedelmi és iparkamarák hivatását mondja meg s amely úgy szól, hogy a kereskedelmi és iparkamarák hivatva vannak a gazdasági fejlődéshez az általános gazdasági érdekekkel együtt hozzájárulni. Olyan benyomást kapunk ebből a mondatból, minthogyha volnának olyan gazdasági tényezők, amelyek az ország fejlődését nem akarják, illetőleg olyanok, amelyeket az állam vissza akar fojtani. Ugyancsak ehhez hasonló mondatot tudok megtalálni abban a paragrafusban, a tizenegyedikben, amely azokról a kamarákról beszél, amelyek az állam legfőbb érdekeit képviselik. Ezzel tehát megkülönböztet olyanokat, amelyek a maguk gazdasági munkájával nem képviselik az állam legfőbb gazdasági érdekeit és olyanokat, amelyek ezeket képviselik. Ez a

megkülönböztetés mutatja, hogy milyen zavaros fogalomkörben gondolkoznak azok, akik hasonló törvényszöveget készítenek.

A kisebbségek szempontjából a legsúlyosabb sérelem van abban a szakaszban, *amely a miniszternek felhatalmazást ad arra, hogy a kamarák igazgatótanácsának felét kinevezés útján töltsse be*, azaz, hogy oda a saját embereit nevezze ki s ahova így sohasem jut be kisebbségi ember. Ezt nemzeti politika címén csinálják, mi azonban tudjuk a tulajdonképeni célt és ez az, hogy a saját pártjuk gazdasági politikájának exponeit helyezték be a kamarák életébe. Az ürügy és a cím a nacionalizálás, a valóság pedig az, hogy a maga számára akarja kisajátítani a kormányon levő párt a kereskedelmi és iparkamarák szervezeteit.

Amióta ez a törvény életbe lépett, három év telt el. Ez a három év a maga gyakorlatával megmutatta azt a képet, amelyet el tud képzelni magának az is, aki nem élt ugyan a kereskedelmi kamarák gyakorlatában, azonban figyelmesen elolvasta a törvényt. Hogy a kereskedelem és az ipar milyen nehéz helyzetben van és hogy milyen és mennyi sérelme van, arról már sokat halottunk és fogunk még hallani, az ellen azonban, hogy a helyzet ide alakult, azok a kereskedelmi és iparkamarák, amelyeknek éppen az volna a feladata, hogy a kereskedelem és az ipar érdekeit megvédjék, nem tudtak semmi eredményest és lényegest tenni és egyetlen kérdésben is határozott állásfoglalást kifejteni olyan határozottsággal, hogy annak valamilyen eredménye lett volna. Miért nem tudtak? Azért, mert nem olyan az összetételük, ahogyan azt a gazdasági érdekek megkívánják, hanem olyan, amilyenek a kormány előírja. Ha itt, Erdélyben, a kereskedelmi és iparkamarák összetételét nézzük, azt látjuk, hogy a magyar iparosok és kereskedők, akik voltaképen alkotják hosszú történeti fejlődés eredményeképpen az erdélyi kereskedelmet és ipart, ki vannak szorítva ezekből a kamarákból, még Udvarhely magyarsága is, ahol pedig az iparosok majdnem mind magyarok. *Ennek az öntudatos udvarhelyi iparosságnak a marosvásárhelyi kamarában egyetlen képviselője sincsen.* A kategóriákat úgy osztották be, hogy nem is kaphat a maga számára képviselőt. Nyilvánvaló tehát, hogy a kamarákkal

kapcsolatos sérelmek benne vannak a törvény szakaszaiban, benne vannak azokban a paragrafusokban, amelyek előírják, hogy hogyan történik a kamara vezetése, hogy kik választhatók, hogy hogyan alakul meg az igazgatótanács, amely a kamara összes ügyeit vezeti.

A 11. § kimondja azt, hogy azoknál a kamaráknál, amelyekre a minisztertanács kimondja azt, hogy az állam legfőbb gazdasági érdekeit képviselik, az igazgatótanács tagjainak felét a minisztérium kinevezés útján tölti be. Ez nemcsak azt jelenti, hogy a kormány azokban a kamarákban, amelyekben a magyar, a kisebbségi iparos és kereskedő társadalom választás útján többséget szerezhetne, az igazgatótanács tagjainak felét kinevezi és így ezeket az állásokat a maga embeivel tölti be, hanem jelenti azt is, hogy már előre nyugöt akaszt ezeknek az ide tartozó iparosoknak és kereskedőknek nyakába, egy nagy fenyegetést helyez el, hogy ha nem úgy fogtok választani, ahogyan mi akarjuk, hanem úgy ahogyan ti akartok, akkor feloszlatjuk a megválasztott vezetőséget és élünk a kinevezési joggal. Tudjuk, hogy hogyan történtek az események a múltban, Nagyváradon és Marosvásárhelyen is, hogy csináltak paktumot, mindkét helyen olyant, amely nem felelt meg a nemzetiségi számaránynak, annak a kereskedő és iparostársadalomnak, amelyet az illető kamara képviselt és ennek ellenére is az utolsó pillanatban becsapták azokat, akik a paktumot kötötték és egész más eredményt hoztak ki a választásnál, mint amilyen a paktumban meg volt állapítva. Marosvásárhelyen a paktumhoz egy miniszter is adta az aláírását és mégis felrugták ezt is és a feltételeket nem teljesítették. Ennek egyenes és tényleges tanulsága az, hogy óvakodnunk kell mindenféle paktum kötésétől.

A kamarai választások négy évre szólanak. A következő évben lejárnak a mostani mandátumok és új választásokra kerül a sor. Már mostantól kezdődőleg az iparosságnak és a kereskedőknek tervszerűen kell készülniök ezekre a választásokra. Ha paktumot kötünk, akkor nemcsak ahhoz szoktatjuk hozzá a kereskedőket és az iparosokat, hogy ne törődjenek igazán az ügyekkel, abban hívva, hogy valahogyan csak lesz, majd paktummal elintézik és úgy is olyan arány jön ki, amilyent egy pár ember akar.

Vannak azonban a törvénynek olyan pontjai is, amelyekkel nem éltünk eléggé. A 11. szakasznak egyik alpontja az igazgatótanács hivatalból kiküldött tagjai között nevezi meg a képviselőket és a szenátorokat is. Tulajdonképpen elvileg helytelen rendelkezés, mert hiszen a kereskedelmi és iparkamarákba nem volna szabad politikai szempontot bevinni. De ha bele vitték és tudjuk, hogy miért vitték bele, hogy t. i. a kormány a maga exponenseit helyezze el, akkor élnünk kell ezzel a lehetőséggel is és gondoskodnunk kell arról, hogy azok a képviselők és szenátorok, akik a Magyar Pártot képviselik, bevétessenek az illető igazgatótanácsokba. Eddig ebben a tekintetben nem voltunk eléggé körültekintők és nem használtuk ki ezt az alkalmat, amelyre mostan felhivom a figyelmet.

Mindnyájan tudjuk, hogy milyen fontos érdekeket képvisel a kereskedelmi és iparkamara. Ez alkalommal különösen fel akarom említeni azt, hogy mit tehetnének és kellene tenniük a kamaráknak a kereskedelmi oktatás terén, mert amit tesznek, az csak romanizálás. Az inasotthonokba magyar gyerekeknek lehetetlen bejutni. Mit is várhatnánk azoktól az iparkamaráktól, melyeknek a vezetősége román és tendenciózusan olyan románokból van összeválogatva, akik csak a kormány tendenciáit szolgálják. A kamarák tovább fogják folytatni azt a romanizálást, ha a törvényben megengedett alapokon nem tudunk ennek megfelelő ellenszerről gondoskodni. A Magyar Pártnak mostan már a választások előtt jóelőre ébresztgetnie kell az iparos és kereskedőtársadalom öntudatát s erősíteni kell azt, hogy ne engedje a maga jussát és érdekeit elveszni, hanem szervezkedjék előre és előre állítsa fel azokat a feltételeket, amelyek mellett esetleg tárgyalásokba bocsátkozhatik s amely elvekből azután nem szabad engednie olyan ígéretnek és csábítgatások kedvéért, amilyenek a választások alkalmával jönni szoktak.

A kereskedelmi kamaráknak van egy szövetsége. Valami olyan centralisztikus törekvés nyilvánul meg minden törvény létesítésénél, amely Bukarestbe akarja összpontosítani az élet minden megnyilvánulását. Ez a törekvés nyilvánul meg az ipar és kereskedelmi kamarai törvényben is, amely csak látszólagosan decentralisztikus. Úgy állítja be a dolgot, hogy bármilyen kis megye területére is hajlandó megengedni a Ka-

mara létesítését, de ha létesülnek, azokat azután összefogja egy lánc szemeibe, amelynek a tendenciája a centralisztikus törekvés s összehuzza őket a Kamarák Szövetségébe. Jellemző a törvénynek az a pontja, amely a Kamarák Szövetségének összeállítását írja elő. Megállapítja azokat a kamarákat, amelyeknek vezetőit be lehet választani a központi igazgatóságba. Ezek között csupán két erdélyi van felsorolva. Már itt ki van zárva, hogy az erdélyi kamarák döntő szóhoz juthassanak és valóban a Szövetség eddigi működése is azt mutatta, hogy az erdélyi ipar mellőzését egészen átlátszóan csinálják. A tendenciát meg is tudom érteni, noha mindenki tudja, hogy a fejlődött ipart Románia területén csupán Erdélyben lehet megtalálni és Erdély sokkal jelentősebb iparterület, mint a Regát. Ha mint Magyar Párt, valamit tenni akarunk a helyzet javítására, akkor véleményem szerint elsősorban küzdenünk kell a törvény több sérelmes szakaszának megváltoztatásáért, továbbá a Pártnak sarkalnia és ösztönöznie kell a kereskedelmi és ipartestületeket a közeledő választásokra való előkészületre, hogy ekkor megvédhessék a magyar iparosság és a magyar kereskedők érdekeit és lehetőség szerint minél nagyobb számban juthassanak be magyar tagok a kamarákba. Rövid határozati javaslatot terjesztek elő:

A Magyar Párt a parlamentben és a parlamenten kívül törekedjék a kereskedelmi és iparkamarákról szóló törvény olyan módosításának a kieszközlésére, hogy törültsenek azok a rendelkezések, melyek az ipari és kereskedelmi érdekek megfelelő, valódi képviselőjének kialakítását akadályozzák.

A Párt idejében tegye meg a szükséges lépéseket olyan irányban, hogy a közeledő kamarai választásokon a magyarság kereskedő és iparos rétegei saját érdekeiknek védelmében is önérzetes felkészültséggel és cintudatos tervszerűséggel vegyenek részt.

**Kabos Ármin,**  
 Temesvár:

A szerkesztő úr idealizmusát nagyra becsülöm és hálás köszönettel lehetünk azért a szorgalomért, hogy ennyi fáradságot fordított a törvény áttanulmányozására és általában

erre a kérdésre. Én azonban kénytelen vagyok őszintén bevallani, hogyha ezeknek a kamaráknak jelentőségük van, ha ezeknek fontosságok van, akkor nem érdemlem meg azt az előkelő tisztséget, amelyre a temesvári kereskedelmi és iparkamarában megválasztottak, amelynek ugyanis választott tagja vagyok, azonban másfél év óta nem tettem be a lábamat oda. Legyünk őszinték. *Ezeknek a kamaráknak, ahogyan ma működnek, semmiféle létjogosultsága nincs.* Ezeknek a kamaráknak nincs semmi kezdeményező szavuk. A miniszteriumból meglepetésszerűen jönnek le a törvények és az utasítások és a kamaráknak egy szavuk sincsen az ellen, hogy ilyen megalázó, sértő és a kereskedelmi érdekeket teljes mértékben negligáló törvényeket hoznak. A kamaráktól egyáltalán nem kérdeznek meg semmit. És ha fölterjesztést tesznek nagyritkán, úgy azokat nem veszik tekintetbe. Teljesen kiábrándultam a kamarákból, hiszen fontos kérdésekben tett előterjesztésekre évek hosszú során át nem jött semmi válasz. Még ha tökéletesen megalkotott törvényeket hoznának is, akkor is meg kellene hallgatnia a kamara gyakorlati véleményét. Nagyon igaza van szerkesztő úrnak, amikor azt kifogásolja, hogy a gazdasági életbe és a kamarák életébe is beleviszik a sovíniszta nacionalizmust. A kamarákat nem tartom komoly intézményeknek, pedig, ha komolyan vennék azok hivatását és ha helyet adnának a kamara véleményeinek, akkor milyen gyönyörű dolgokat lehetne alkotni. Egy olyan intézmény azonban, amely nem kezdeményez, amelyet mindig megelőznek és amelyhez minden az ő érdekkörébe tartozó törvény meglepetésszerűen jön, nem létjogosult. Hiszen, nagyon természetesen ezeknek a kamaráknak, a mi otthonunknak, a kereskedő világ otthonának kellene lenniök. Nem aktaszerűen kellene a kamarának intézni a dolgokat, hanem úgy kellene megvizsgálnia a sérelmeinket, mintha az édes apánkhoz mennénk. Közvetítő szerepet kellene betöltenie a kamarának a kereskedőtársadalom és az állam között, de ha ez nem egyéb, mint az államhatalom egyik kinövése és csak azért van, hogy titkárokat vagy miniszteri biztosokat tartson el, akkor semmi értelme sincsen. Nagyon szép intézmény lehetne, hiszen tulajdonképeni előiskolája kellene, hogy legyen a parlamenti szereplésnek, mert hiszen nem lehet egészséges egy olyan par-

lament, ahol nincs minden társadalmi osztály képviselve. A kereskedelmi és iparkamara előiskola volna, ahol feltűnének azok a tehetségek, akik a kereskedők közül a parlamenti életre valók. Én nagyon természetesen elfogadom a határozati javaslatot, csak figyelmeztetek arra, hogy ettől a törvénytől, még ha megváltoztatják, akkor sem várhatunk semmit. Nekünk a magunk lábán kell járnunk és olyan intézményt kell létesítenünk, amely az államtól függetlenül szolgálja érdekeinket. Ha csak akkor gyógykezel az orvos, ha arra felsőbb engedélye van, úgy nem kérünk a gyógykezelésből és per analogiam ennek az intézménynek is a kereskedelem szempontjából alig van, mondhatni nincs jelentősége. Nagyon sok más olyan probléma van, amelyek megoldására talán nagyobb haszonnal és eredménnyel fordíthatjuk az erőnket, hiszen a kamara még azokkal a közvetlen bajokkal sem törődik, amelyekre igazán elsősorban ki kellene terjesztenie érdeklődését. Nálunk Temesváron arra kellene gondolnia, hogy jó postánk, jó vasuti kapcsolataink, vámhivatalunk legyen s ezeknek a közvetlen helyi problémáknak megoldására sem tud befolyást gyakorolni. Ha még erre sem képes, mit akarunk vele az országos problémák megoldásánál. Egyáltalában nem bizom a kamarákban, s azért szeretném, ha erőnket más irányban csoportosítanánk, vagy követeljük azt, hogy a törvény úgy alkottassék meg, hogy a kamarák függetlenek legyenek az államtól.

**Csiszár Lajos,**  
Marosvásárhely:

Két filmet láttunk. Az egyiken Zágoni István dr. a kamaráról olyan képet adott, amelyből meglátszik, hogy a kamarák a napi politika ütköző pontjaiban állanak. A másik hozzászólásban Kabos úr a kamarák életéről adott képet. Én, mint a kamarának tagja, látom, hogy mivel foglalkozik a kamara, látom, hogy a kamara nem véleményező testület, hanem majdnem csak arra való, hogy nehéz hozzájárulásokat, különböző aviatikai támogatásokat stb. szavazzon meg. Egy más dolgot óhajtok megjegyezni, amelyből az látszik, hogy az egész iparkamarai törvény valami egészen fiatal, teljesen tapasztalatlan ember fordítása lehet, valamilyen külföldi ka-

marai törvényről. Az iparkamarai törvény rendelkezései mellett a kisiparosság, ez az értékes polgári elem, a polgári termelési rendnek ez a nagyon értékes csoportja, teljesen ki van rekesztve az iparkamarák ügymenetéből. Őket, szervezeteiket, a munkás-kamarákhoz csatolja a meg nem valósított munkakamarai törvény. Tehát azokat a kisiparosokat, akik ma a polgári termelési rendszer és így nemzetünk és nemzetfenntartásunk fontos egyedeit képezik, átteszi oda a munkakamarákba. Ha majd ezek a kisiparosok egyszer ténylegesen megszervezkednek a munkakamarákban, úgy antagonistá csapatot fogunk látni magunkkal szemben azokból, akiknek velünk együtt kellene működniök s közülük a kisebbségieknek ugyanazon kisebbségi érdekekért küzdeniök s a kik különben velünk egy osztályhoz tartozóknak vallják magukat. A munkás-ság nagyrésze magyar nyelven beszélő egyénekből áll, de abban a pillanatban, ha szervezeti érdekről van szó, ki vannak kapcsolva a mi ügyeinkből. Ezt a fontos kérdést szeretném a kormány figyelmébe is ajánlani, amelyet, – mivel Bukarestben és az egész regátban nem igen van román kisiparos tömeg, – eddig nem is nagyon vettek észre. Rá kell mutatnunk ennek a kérdésnek a fontosságára, hogy mégis ezeket a kisiparosokat megrójják az iparkamarai adóval, ennek ellenére a székely vármegyék összes kézműiparosai csak egyetlen egy képviselőjüket tudták bejuttatni a marosvásárhelyi kamarába, ahova nem iparosokat és kereskedőket, hanem prókátorokat választanak be. A marosvásárhelyi iparkamarában van három kereskedő és két iparos, a többi minden, csak nem iparos és nem kereskedő és az iparkamara nem véleményező, hanem adminisztrációs szerv, amely önmagát öröli és nem csinál semmit magas költségvetése mellett sem. Az iparos és a kereskedő osztály a milliókra menő adók mellett még ezeket a terheket is kell, hogy hordozza. Ez is nagyon fontos sérelmünk. Az iparkamarai törvény előírja, hogy a kamaráknak létesíteniök kell új hajózási utakat, új vasutakat stb. A kereskedelmi, és iparkamarák véleményező testületei kell, hogy legyenek az országnak, onnan kell megtudnia a kormánynak, hogy a kereskedő és iparostársulatnak mi fáj és hogy mi a sérelme. Szeretném, ha a ezek a szempontok is benne lennének a határozati javaslatban.



### **Dr. Zágoni István:**

Csupán pár magyarázó szót akarok mondani ahhoz, amit Kabos úr mondott. Azért nem értünk egyet, mert nekem más szempontom van. A kereskedelmi és iparkamarák nem tudtak semmit sem csinálni és egyetlen iparos érdekében sem tudtak valami igazságtalanságon változtatni, azonban a kereskedelmi kamarák csinálják azt, hogy *romanizálnak*. Épen ezért nagyon is szükségesnek tartom, hogy minden iparkamarai tag lehetőség szerint részt vegyen az – olyan amilyen, – iparkamarai életben, mert ha csak egy inas elromanizálását is meg tudná akadályozni, már akkor nagy eredményt ért el. Ez az én szempontom, amelyet Kabos úrnak vagyok bátor figyelmébe ajánlani. A másik megjegyzésem arra vonatkozik, hogy a marosvásárhelyi kamara idővel mégis csak, rendezettebb viszonyok között kialakulhat *székely iparkamarává* és hogy ez megvalósuljon és hogy ilyen irányban lépéseket tegyen, föltétlenül érdeke a Magyar Pártnak. Ezekkel a kiegészítésekkel hozzájárulok az elmondottakhoz.

### **Dr. Veress Endre,**

Kolozsvár:

Az iparosok tulajdonképpen nincsenek is benne az iparkamarákban. Tudniillik az a része, amely a tizenkét százalékot fizeti, nincs benne, azok ellenben, akik tizenhat százalékot fizetnek, benne vannak. Kolozsváron tehát 1800 iparos közül 50–60 van benne, úgy, hogy az iparostársadalom nagyrésze az ipar és kereskedelmi kamara munkájában részt sem vehet. Semmi szavuk sincs és a kamara csak saját elhatározása alapján jár el az iparosok képviselésében. Csak azt akarom leszögezni, hogy kérnünk kell az *iparos-tanfolyamokat*, amelyekért éveken át kell kilincselni, noha jogos igény, hiszen a kormány is elrendelte és nehéz milliókat folyósított is, az iparosság ellenben nem tud hozzájutni. Kérem az indítványhoz hozzátenni, hogy a szaktanfolyamok kérdését is tárgyalják a kamarák és rendezzenek ilyeneket a kisiparosok részére.

## Dr. Gyárfás Elemér elnök:

Azt hiszem, az elmondottakat olyan értelemben összegezhetem, hogy a különböző nézetek között tulajdonképpen ellentmondás nincsen. Zágoni dr. úr előadásának az volt a lényege, amit Kabos úr is mondott, hogy tudniillik a törvény rossz és hogy a törvény rendelkezéseinek megváltoztatásáért küzdenünk kell. A parlamenti csoport ebben az irányban meg is tette a kötelességét és éppen a munkakamarákra vonatkozólag azt a szempontot, amelyet Csiszár úr említett, a munkakamarákról szóló törvény tárgyalásánál határozottan ki is fejeztük, hiszen ezzel a törvénnyel kapcsolatban huszonháromszor szólaltunk fel. A törvényt megszavazták, de nem léptették életbe. Az iparkamarai törvény valóban rossz, az intézmény azonban megvan és nagy pénzeket fizetünk oda. Ezért nem lehet közömbös reánk nézve, hogy a küszöbön álló választások alkalmával a kamarák hogyan alakulnak meg. A multkori iparkamarai választásokat a párt megbízásából igyekeztem irányítani és akkor láttam világosan az egész helyzetet s a számtalan nehézséget. Ezért arra kérem a szakosztályt, méltóztassanak kiküldeni egy bizottságot, amely a küszöbön álló ipar és kereskedelmi kamarai választásokat intézze, hogy ne úgy legyen, mint a multban, amikor egyik helyen önálló listával, másik helyen megegyezéssel választottak, hanem egységesen járjunk el. Úgy gondolom, ha méltóztatnak engem megbizni, szívesen vállalom az irányítást s kérek azután minden iparkamara részéről még egy-egy tagot magam mellé. Javasolom Brassóból *Szabó Béni*, Temesvárról *Kabos Ármin*, Marosvásárhelyről *Csiszár Lajos*, Szebenből *Görög Ferenc*, Déváról *Leitner Mihály*, Kolozsvárról *Réty Károly*, Nagyváradról *Szemere Miklós*, Szatmárról *Szücs Kálmán* urakat. Kérem kiküldeni ezt a bizottságot és javasolom, hogy ez a bizottság bizassék meg, hogy a következő iparkamarai választásokra minden intézkedést megtegyen és a pártvezetőséggel egyetértően egységes eljárásban egyezzen meg.

A Szakosztály a javaslatot magáévá teszi és a küszöbön álló iparkamarai választások intézésére Szabó Béni, Kabos

Ármin, Csiszár Lajos, Görög Ferenc, Leitner Mihály, Réty Károly, Szemere Miklós és Szücs Kálmán személyében bizottságot küld ki, felhatalmazva Elnököt e bizottságnak a felmerülő szükséghez képest való kiegészítésére.